

ЭТНІЧНАЯ КУЛЬТУРНАЯ ТРАДЫЦЫЯ Ў КАНТЭКСЦЕ СУЧАСНАЙ КУЛЬТУРЫ

Адным з асноўных напрамкаў дзяржаўнай культурнай палітыкі Рэспублікі Беларусь з'яўляецца падтрыманне і развіццё традыцыйнага пласта культуры. Значныя матэрыяльныя сродкі накіроўваюцца ў сферу самадзейнага мастацтва, на функцыянаванне дзяржаўных арганізацый, якія займаюцца вывучэннем і папулярызацыяй традыцыйнай культуры і г. д. Менавіта таму, усё больш відавочнай становіцца неабходнасць дакладнай культуралагічнай экспертызы традыцыйных формаў культурнай практыкі з пункту гледжання іх актуальнасці для сучаснага грамадства.

Культура пэўнага супольнасці, у тым ліку нацыянальная, не з'яўляецца ізаляваным маналітным утварэннем, якое імкнецца супрацьстаяць знешнім уздзеянням. Больш за тое, культура, у постмадэрнісцкай трактоўцы, вызначаецца як «поліфанічная» і фрагментарная рэальнасць, аб'ектыўнае пазнанне, у тым ліку навуковае даследаванне, якой магчыма толькі на ўзроўні суб'ектыўнай інтэрпрэтацыі [6 , с . 19-21]. Усё гэта ўскладняе пабудову мадэлі культуры як іерархічнай сістэмы; гаворка, хутчэй, ідзе аб сукупнасці элементаў, спалучэнне якіх прымае розныя канфігурацыі. Разам з тым падаецца мэтазгодным прадставіць яе ў выглядзе сістэмы традыцый, якія развіваюцца ў часе, трансфармуюцца, актыўна ўзаемадзейнічаюць, змяняюць адна адну ў якасці дамінантнай, выконваючы функцыі сацыяльнай інтэграцыі і праграмы дзейнасці. Мы схільныя меркаваць, што адной з такіх культурных традыцый з'яўляецца этнічная. Культуру, з аднаго боку, можна разглядаць як сістэму, здольную да самаарганізацыі, а з другога , як сканструяваную рэальнасць.

Прапанаваны намі тэрмін «этнічная культурная традыцыя» з'яўляецца сустрэкаецца ў навуковай літаратуры, а калі гэта і адбываецца, то ён выступае сінонімам такіх паняццяў, як этнічная культура. Часцяком адбываецца наладжэнне паняццяў этнічная і традыцыйная, народная, аўтэнтычная, аўтахтонная, фальклорная, руральная, карэнная і г. д. культуры. Гэтая тэрміналагічная праблема, з аднаго боку, ўскладняе даследчыя задачы, але з іншага, адлюстроўвае відавочную заканамернасць: фарміраванне этнічных культур (у нашай тэрміналогіі - этнічных культурных традыцый) сапраўды адбывалася ў больш ранні перыяд гісторыі, было звязана з пэўнай тэрыторыяй пражывання супольнасці (этнасу), якая знаходзілася на пачатковай стадыі сацыяльнага расслаення, а таксама ў перыяд панавання традыцыйнага ўкладу жыцця [4 , с . 109].

Відавочна, што этнічная культурная традыцыя праяўляе сябе практычна ва ўсіх сферах сучаснай культуры, але ў рознай ступені і ў розных формах. У найбольшай ступені яна сябе праяўляе ў народнай культуры. Вылучэнне народнай (традыцыйнай) культуры ў класічным разуменні ў сучасным беларускім грамадстве можна падвергнуць сур'ёзнай крытыцы. Народная культура (калі яе ўсё ж разумець як прафесійную сферу духоўнай вытворчасці) працягвае існаваць, але ўжо ў іншых формах (пост- і гарадскі фальклор; самадзейныя творчыя калектывы, у тым ліку музычныя, а таксама асобныя творцы-непрафесіяналы і г. д.), выкарыстоўвае іншыя механізмы трансляцыі, акрамя вуснага (СМІ, Інтэрнэт і г. д.) [3 , с . 37-41]. Шчыльна пераплятаючыся з масавай культурай (праводзіць выразную мяжу паміж імі наўрад ці магчыма і нават дарэчна), народная не проста пераймае рысы апошняй, але, фактычна, з ёй зрастаецца ў адзіны арганізм. Што ж тычыцца традыцыйнай народнай культуры ў класічным аўтэнтчным варыянце, якую атаясамлівалі з сялянскай асяроддзем (свайго роду фальклорна-этнаграфічны падыход), то, па нашым перакананні, аб ёй можна разважаць толькі як аб ідэалізаваным аб'екце. У рэальнасці яна змагла дайсці да нас толькі ў выглядзе закансерваванага узораў; казаць жа пра тое, што яна мае бытаванне ў сучасным (постіндустрыяльным) грамадстве, у тым ліку ў Беларусі, наўрад ці правамерна. «Жывучасць» ў навуцы такога фальклорна-этнаграфічнага падыходу да народнай культуры, а таксама падтрыманне высокага статусу апошняй і выкарыстанне яе ў дзяржаўнай нацыянальнай культурнай палітыцы можа быць даволі ўдала растлумачана ў святле постмадэрнісцкай трактоўкі як культуры ў цэлым, так і традыцыйнай, у прыватнасці [6 , с . 23]. Вельмі паказальныя, на наш погляд, канструяванне і прапаганда сучаснай «афіцыйнай» традыцыйнай культуры. Яна, хоць і заснаваная на сутнасных рысах традыцыйнай народнай культуры і, безумоўна, утрымлівае грунтоўны этнічны кампанент, прапануецца людзям «зверху», існуе за кошт дзяржаўнай падтрымкі і з'яўляецца інструментам маніпулявання масамі [2]. Тыя ўзоры народнай традыцыйнай культуры, якія выкарыстоўваюцца ў сучаснай «афіцыйнай» традыцыйнай культуры, за рэдкім выключэннем, наўрад ці можна назваць жывой культурнай традыцыяй - гэта, часцей за ўсё, этнаграфічны матэрыял, зафіксаваны раней, і які дайшоў да нас у выглядзе «помнікаў» культурнай спадчыны [1 , с . 66].

Разам з тым, разглядаючы культуру як сістэму элементаў, якія маюць складаныя ўзаемасувязі і не заўсёды падаюцца выразнай іерархізацыі, ўяўляецца магчымым вылучыць свайго роду першаэлемент, які звязвае іх у нейкую цэласнасць, па-рознаму выяўляюцца ў кожным з іх. Такім першаэлементом можа паслужыць этнічная культурная традыцыя, якая ўтрымлівае ў сабе рысы як культурнага феномена, так і культурнага механізму. Яна мае архаічнае паходжанне, хоць і трансфармавалася ў працэсе культуратэнеза .

Вылучэнне сацыякультурных пластоў у сучасным грамадстве і вызначэнне дакладных формаў культуры становіцца ўсё больш праблематычным. Разам з тым, гэта не азначае, што карэнная (этнічная) культурная традыцыя знікла: яна, па нашым перакананні, працягвае існаваць, але ўжо не можа быць сацыяльна лакалізаваная і прадстаўленая ў якасці самастойнага пласта лакальнай (рэгіянальнай) культуры.

У апошні час усё больш абмяркоўваецца пытанне аб тым, ці мае этнічная культурная традыцыя рэальныя гістарычныя карані, ці яе «вобраз» сканструяваны пэўнымі сацыяльнымі групамі (напрыклад, палітычнай элітай) для рэалізацыі цалкам прагматычных мэтай, у першую чаргу, ажыццяўлення ўлады [6 , с . 19]. Паняцце этнічная культурная традыцыя разглядаецца намі як феномен, які існуе ўжо хоць б таму, што прысутнічае ў свядомасці людзей, у тым ліку навуковай супольнасці. Больш істотным і дасягальным з'яўляецца вызначэнне характару яе існавання і праяваў (свайго роду слядоў) ў сучаснай культуры.

Да гэтага часу ў навуковых колах працягвае захоўвацца тэндэнцыя супрацьпастаўлення традыцыі і навацый, што праяўляецца, у прыватнасці, у абмеркаванні нацыянальнай культурнай канцэпцыі і ролі ў ёй этнічных культурных каштоўнасцяў. Вельмі часта гучаць заклікі да абароны нацыянальных традыцый (часцей за ўсё паняцці нацыянальны і этнічны не дыферэнцыруюцца), якія знаходзяцца пад пагрозай знікнення ў сувязі з глабалізацыйнымі і мадэрнізацыйнымі працэсамі сучаснасці [7 , с . 305-308]. Разам з тым, этнічная культурная традыцыя працягвае існаваць у новых сучасных формах (напрыклад, у новых формах сучаснай народнай культуры, акадэмічных жанрах і г. д.), хоць і мае патрэбу ў некаторай штучнай падтрымцы. Апошняя, тым не менш, павінна заключацца не ў адраджэнні згубленых традыцыйных, а ў развіцці актуальных форм культурнай практыкі, заснаваных на этнічных каштоўнасцях.

Такім чынам, калі разглядаць паняцце этнічная культурная традыцыя ў нашым варыянце, то ўяўляецца магчымым падвяргаць культуралагічнай экспертызе розныя формы культуры практычна любога тыпу, з мэтай вылучэння ў іх этнічнага кампанента. Вынікам падобнай працэдуры могуць стаць ступень семантычнай напоўненасці, якая залежыць ад таго, наколькі выкарыстаныя элементы музычнай традыцыі звязаны з пэўнай этнічнай культурай у цэлым і, у прыватнасці, з яе аксіясферай. Падобная працэдура дазволіць вылучыць найбольш значныя формы культурнай практыкі, у якіх найбольш ярка і канцэнтравана выяўляецца этнічны кампанент.

Спіс літаратуры:

1. Каргин А.С., Костина А.В. Сохранение нематериального культурного наследия народов РФ как приоритет культурной политики России в XXI веке // Культурная политика. – М., 2008 – №3 – С. 59-71
2. Костина А.В. Традиционная, элитарная и массовая культуры. Концептуальные подходы к исследованию. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pandia.ru/text/77/152/12450.php> – Дата доступа: 15.03. 2013
3. Морозов А.В. Фольклорное творчество в условиях становления информационного общества // Беларуская культура ва умовах глабалізацыі: матэрыялы навуковай канферэнцыі, прысвечанай 35-годдзю БДУКМ (3 снежня 2010 г.): у 2 т. / рэдкал.: М. А. Мажэйка (старшыня) [і інш.]. – Мн.: Бел. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2011. – Т.1 – 406 с.
4. Флиер А.Я. Культурология для культурологов. Учебное пособие для магистрантов и аспирантов, докторантов и соискателей, а также преподавателей культурологии. – М., 2000. – 505 с.
5. Флиер А.Я., Костина А.В. Культура: между рабством обычая, рабством статуса и рабством потребления // Вестник Московского государственного университета культуры и искусств. – М., 2009 – №3 – С. 8-17
6. Шандыбин С.А. Постмодернистская антропология и сфера применимости ее культурной модели // Этнографическое обозрение – М., 1998 - №1 – С. 14-27
7. Шелупенко Н.Е. Национальная культура в условиях глобализации: проблема соотношения традиций и новаций // Беларуская культура ва умовах глабалізацыі: матэрыялы навуковай канферэнцыі, прысвечанай 35-годдзю БДУКМ (3 снежня 2010 г.): у 2 т. / рэдкал.: М. А. Мажэйка (старшыня) [і інш.]. – Мн.: Бел. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2011. – Т.1 – 406 с.